

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

ВИННИЧЕНКО НАТАЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК [336.14:352:36](043.5)

**МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ РОЗВИТКУ
В СИСТЕМІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України”.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Васильєва Тетяна Анатоліївна,
Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”,
доцент кафедри менеджменту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Теліженко Олександр Михайлович,
Сумський державний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри управління;

кандидат економічних наук, доцент
Чередніченко Юрій Васильович,
Національна академія управління (м. Київ),
доцент кафедри фінансів і банківської справи

Захист дисертації відбудеться 26 вересня 2008 р. о 13.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 у Державному вищому навчальному закладі “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України” за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

Автореферат розісланий 26 серпня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ефективність структурних перетворень в економіці України, її конкурентоспроможність на світовому ринку значною мірою залежать від рівня розвитку і стабільності функціонування соціальної сфери. Це вимагає відповідної фінансової підтримки, наявності ефективної системи інвестиційного забезпечення реалізації пріоритетних напрямків соціального розвитку як на рівні країни в цілому, так і на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць (АТО). Роль бюджетних ресурсів взагалі та коштів місцевих бюджетів розвитку зокрема у фінансуванні соціальних перетворень стає сьогодні визначальною, оскільки вони відповідно до бюджетного устрою України мають цільове призначення – інвестиційне забезпечення виробничої та невиробничої сфер, реалізація програм соціально-економічного розвитку відповідної території. Саме тому дослідження теоретичних засад і практичних механізмів ефективного управління видатками місцевих бюджетів розвитку для забезпечення інвестиційної підтримки соціальної інфраструктури територіальних громад є вкрай актуальним.

На жаль, дотепер формування бюджетів розвитку в Україні відбувається без відповідних науково-методичних обґрунтувань, попередніх ретельних обговорень та необхідних досліджень і тому основні принципи їх функціонування остаточно не регламентовані, не формалізовані механізми забезпечення зворотності коштів, пайового фінансування та розподілу ризиків фінансування інвестиційних проектів між державою, органами місцевого самоврядування та приватними інвесторами. Доопрацювання також потребують процедури проведення конкурсів проектів щодо отримання фінансування з бюджетів розвитку. На сьогодні управління видатками цих бюджетів на місцевому рівні здійснюється за традиційними схемами, існуюча структура видатків не сприяє вирішенню стратегічних питань соціального розвитку АТО і не є безпосередньо засобом реалізації інвестиційно-інноваційної політики в соціальній сфері. Також практично відсутні стратегічні концепції та новаторські підходи до реформування цього процесу, значна частка видатків місцевих бюджетів розвитку, призначена для фінансування інвестиційної діяльності в соціальній сфері, часто використовується на покриття основної суми боргу.

Ці та інші питання, особливо теоретичні основи бюджетного забезпечення інвестиційних заходів у соціальній сфері ґрунтовно досліджують такі зарубіжні вчені, як: А. Вагнер, Дж. Вінн, Х. Герсдорф, П. Друкер, Л. Ерхард, А. Мюллер-Армак, М. Рашид, Л. Томпсон та ін.; російські дослідники: М. Гончарова, С. Єфімова, Д. Саблін, Л. Тишкіна, О. Фригін та ін. Здобутки української науки в цьому напрямку представлені у працях О. Балацького, В. Буковинського, С. Буковинського, О. Василика, А. Єпіфанова, І. Запатріної, Т. Затонацької, Я. Казюка, О. Кириленка, О. Кліменка, В. Кудряшова, Л. Максимової, О. Мечинського, О. Ніколаєвої, В. Опаріна, С. Пакуліна, І. Сала, А. Ставицького, О. Теліженка, К. Ткаченка, О. Топчія, Ю. Чередниченка та інших.

Високо оцінюючи вклад вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків у вирішення даної задачі, автором наголошується, що, незважаючи на значний обсяг наукових публікацій, присвячених реформуванню системи бюджетного забезпечення соціального розвитку, поки що вона залишається не вирішеною остаточно ні в теоретичному, ні в організаційно-прикладному аспектах. Існує об'єктивна необхідність подальшого дослідження питань, пов'язаних із: розробкою концепції стратегічного й тактичного управління видатками місцевих бюджетів розвитку, спрямованими на фінансування інвестиційних програм в соціальній сфері; формуванням інфраструктурного забезпечення ефективного використання цих коштів; вибором об'єктів соціальної сфери з точки зору ефективного інвестування; оптимізацією портфеля соціально значущих інвестиційних проектів, що потребують фінансування за рахунок місцевих бюджетів розвитку тощо.

Все вищевикладене й стало визначальним при обґрунтуванні актуальності теми дослідження, формуванні структури дисертаційної роботи, обумовило вибір об'єкта, мети та завдань наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати та висновки дисертаційної роботи було використано при виконанні науково-дослідної роботи у ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” (тема “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності”, № держ. реєстрації 0102U006965) та у Сумському державному університеті (теми: “Удосконалення фінансового механізму управління еколого-інноваційним розвитком економіки України”, № держ. реєстрації 0106U008508; “Фінансовий механізм кредитно-інвестиційного забезпечення сталого еколого-економічного розвитку”, № держ. реєстрації 0106U008510; “Теоретичні і методологічні питання оцінки і прогнозування економічного потенціалу соціально-економічних систем”, № держ. реєстрації 0107U009203; “Моделювання та прогнозування розвитку регіональних соціально-економічних систем”, № держ. реєстрації 0107U009204). До звітів за цими темами включено пропозиції автора щодо: вибору сучасних технологій управління видатками місцевих бюджетів розвитку; удосконалення фінансового механізму управління соціальним розвитком; формування механізму кредитно-інвестиційного забезпечення соціальної сфери; оцінки ефективності інвестиційного забезпечення соціального розвитку АТО; формування оптимального портфеля соціально значущих інвестиційних проектів, що фінансуються з місцевих бюджетів розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є удосконалення науково-методичних засад управління видатками місцевих бюджетів розвитку у частині ефективного інвестиційного забезпечення соціальної сфери АТО.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення у дослідженні наступних завдань:

- на основі аналізу бюджетного забезпечення соціального розвитку в Україні та Сумській області визначити роль бюджетних ресурсів в інвестиційному забезпеченні соціальної сфери; з'ясувати проблеми і перспективи їх використання; визначити концептуальні основи формування системи інвестиційного забезпечення соціальної сфери;

- визначити роль та місце місцевих бюджетів розвитку в системі інвестиційного забезпечення соціальної сфери;
- удосконалити науково-методичні підходи до управління видатками місцевих бюджетів розвитку відповідно до концепції інтенсифікації інвестиційного забезпечення соціальних перетворень;
- удосконалити організаційний механізм управління видатками місцевих бюджетів розвитку у напрямку підвищення ефективності виконання органами місцевого самоврядування своїх соціальних функцій;
- поглибити теоретичні та практичні засади формування оптимального портфеля соціально значущих інвестиційних проектів, що фінансуються з місцевих бюджетів розвитку;
- розробити методичний підхід до формування рейтингу АТО щодо ефективності інвестиційного забезпечення соціальної сфери;
- розробити науково-методичні основи формування місцевого комплексу соціально значущих інвестиційних проектів та управління його фінансовими ресурсами.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі використання коштів місцевих бюджетів розвитку.

Предметом дослідження є удосконалення механізму управління видатками місцевих бюджетів розвитку з метою організації інвестиційного забезпечення соціального розвитку.

Методи дослідження. Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали фундаментальні положення теорії фінансів та інвестування, сучасні концепції управління соціальним розвитком територій, бюджетного менеджменту, а також наукові праці, присвячені проблемам інвестиційного забезпечення соціальних трансформацій за рахунок бюджетних коштів. У процесі дослідження використано такі сучасні загальнонаукові методи дослідження, як: аналіз, синтез і наукова абстракція (при формуванні концептуальних основ управління видатками місцевих бюджетів розвитку); порівняльний і статистичний аналізи, метод логічного узагальнення (при дослідженні особливостей бюджетного фінансування соціального розвитку в Україні); системно-структурний і багатофакторний аналізи (при дослідженні теоретичних засад та практичних механізмів формування оптимального портфеля соціально значущих інвестиційних проектів, що фінансуються з місцевих бюджетів розвитку); методи графічного й економіко-математичного моделювання, кореляційно-регресійного аналізу, метод експертних оцінок (при здійсненні практичної перевірки запропонованих підходів до управління видатками місцевих бюджетів розвитку); індексний метод і метод групувань (при дослідженні фінансових аспектів формування місцевого комплексу соціально значущих інвестиційних проектів).

Інформаційну базу дослідження склали: нормативно-правові документи Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України з питань функціонування бюджетної системи та соціальної сфери; звітні дані Державного комітету статистики України; аналітичні огляди, статистичні звіти міністерств і відомств,

інших органів державного та місцевого управління, дані вітчизняних та зарубіжних науково-дослідних центрів; зібрані, опрацьовані й узагальнені особисто автором первинні матеріали техніко-економічного обґрунтування інвестиційних проєктів соціальної спрямованості, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку відомих та обґрунтуванні ряду нових теоретико-методичних та практичних положень, які в комплексі визначають концептуальні основи, організаційно-економічні форми та механізми управління коштами місцевих бюджетів розвитку з метою підвищення ефективності інвестиційного забезпечення соціальної сфери АТО.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

вперше:

- обґрунтовано, що однією з причин низького рівня інвестиційного забезпечення соціальної сфери є неефективна побудова організаційного механізму управління видатками місцевих бюджетів розвитку, виходячи з чого запропоновано створити єдину систему інфраструктурного забезпечення фінансової підтримки соціального розвитку на місцевому рівні, основу якої складатимуть Комітети розвитку; визначено їх функції, завдання та структуру;

удосконалено:

- концептуальні основи управління видатками місцевих бюджетів розвитку в контексті ефективного інвестиційного забезпечення соціальної сфери АТО шляхом формування системи принципів такого управління, до складу якої запропоновано включити принципи: програмно-цільового використання бюджетних коштів, максимізації корисності, збалансованості, структурованості, цілісності, комплексності, відкритості, керованості, пріоритетності, безперервності, відповідності функціональних повноважень, своєчасності, гуманізму;
- науково-методичний підхід до формування та управління внутрішніми та зовнішніми фінансовими потоками місцевого комплексу соціально значущих інвестиційних проєктів, під яким розуміється сукупність незалежних, взаємопов'язаних або взаємодоповнюючих одиничних інвестиційних проєктів соціальної спрямованості, сформована за критерієм максимізації інтегрального дисконтованого очікуваного соціально-економічного ефекту для АТО, скоординована Комітетом розвитку у часі, за ресурсами та виконавцями, реалізується як за рахунок коштів місцевого бюджету розвитку, так і шляхом внутрішнього реінвестування від реалізації прибуткових проєктів в рамках місцевої соціальної програми та в комплексі забезпечує реалізацію стратегії соціально-економічного зростання території;
- науково-методичний підхід до формування та оптимізації портфеля соціально значущих інвестиційних проєктів, що фінансуються з коштів місцевих бюджетів розвитку, шляхом: визначення черговості відбору проєктів; уточнення критеріїв їх попереднього відбору; розробки механізму розрахунку коефіцієнта втрати ефекту при відстроченні проєкту з метою використання його в рамках часової оптимізації портфеля та врахування фінансових, соціальних,

екологічних та інших втрат, а також імовірного характеру їх настання; розробки механізму визначення потреби в додаткових інвестиційних ресурсах для фінансування соціальних проектів і програм з урахуванням обсягів коштів місцевого бюджету розвитку, збалансованості їх попиту та пропозиції, рівня очікуваного ризику виникнення непередбачуваної потреби в додаткових ресурсах та вартості соціально значущих проектів вимушеної реалізації;

набули подальшого розвитку:

- класифікаційні ознаки соціально значущих інвестиційних проектів, які, на відміну від існуючих, враховують нагальність вирішуваних ними соціальних проблем, рівень прибутковості, доцільність/недоцільність відстрочення у часі тощо;
- науково-методичний підхід до формування рейтингу ефективності інвестиційного забезпечення соціального розвитку АТО шляхом розробки механізму визначення та оцінки факторів, що характеризують сформовані сприятливі та несприятливі умови для інвестування в соціальну сферу;
- теоретичні засади формування комплексної системи інвестиційного забезпечення соціальної сфери АТО, під якою розуміється сукупність взаємопов'язаних елементів (організаційна, фінансова, нормативно-правова, інформаційно-комунікаційна, кадрова, матеріально-технічна складові; методи; важелі; інструменти), що беруть участь у створенні та використанні фондів інвестиційних ресурсів з метою реалізації соціально значущих інвестиційних проектів та програм, створюють передумови або безпосередньо сприяють забезпеченню соціальних потреб суспільства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані в роботі теоретичні узагальнення та методичні рекомендації у комплексі формують підґрунтя для розширення практичних механізмів фінансового забезпечення соціальної сфери та дають можливість підвищити дієвість засобів бюджетного фінансування інвестиційних проектів соціально спрямованості. У практичній діяльності щодо управління видатками місцевих бюджетів розвитку можуть застосовуватися запропоновані підходи до формування та оптимізації портфеля соціально значущих інвестиційних проектів; оцінки економічної ефективності та фінансової доцільності реалізації місцевого комплексу соціально орієнтованих інвестиційних проектів тощо.

Наукові і методичні положення дисертаційного дослідження щодо удосконалення механізму організаційного забезпечення системи управління інвестиційною діяльністю на місцевому рівні шляхом створення Комітету розвитку впроваджено в діяльність Сумської обласної ради в частині розробки практичних заходів щодо реалізації Стратегії соціально-економічного розвитку Сумської області на період до 2015 р., а також Програми економічного і соціального розвитку області (довідка № 01-23/414 від 13.08.2008). Пропозиції дисертанта щодо створення єдиної бази проектів, групування їх за критерієм соціальної значущості та формування на цій основі місцевого комплексу соціально значущих інвестиційних проектів впроваджено в діяльність Сумської міської ради (довідка № 1194/05-26 від 13.08.2008); щодо формування інвестиційного портфеля

з урахуванням соціальної значущості проектів – в діяльність Сумського обласного комунального підприємства “Фонд інвестування об’єктів соціальної сфери і промисловості” (довідка № 467 від 14.08.2008); щодо удосконалення механізму часової оптимізації портфеля соціально орієнтованих інвестиційних проектів, формування критеріїв їх попереднього відбору – в діяльність ЗАТ “Компанія з управління активами “Альтера Ессет Менеджмент”, м. Київ (довідка № 133/1 від 14.07.2008).

Результати наукових розробок автора використовуються у навчальному процесі ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін “Бюджетна система”, “Бюджетний менеджмент”, “Місцеві фінанси”, “Фінанси”, “Інвестування” (акт від 06.05.2008).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним дослідженням. Наукові положення та результати, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. У списку публікацій окремо зазначено особистий внесок дисертанта у тих працях, що опубліковані у співавторстві.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися й одержали позитивну оцінку на наукових і науково-практичних конференціях, зокрема: Третій міжнародній науково-практичній конференції “Наука образование без граница” (Болгарія, м. Софія, 2007 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Державна політика та стратегія реформування економіки України в XXI сторіччі” (м. Полтава, 2007 р.); Шостій міжнародній науковій конференції студентів та молодих учених “Управління розвитком соціально-економічних систем: Глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання” (м. Донецьк, 2005 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні” (м. Дніпропетровськ, 2005 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Проблеми інформаційного та статистичного забезпечення управління економікою” (м. Дніпропетровськ, 2005 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Розвиток наукових досліджень ’ 2005” (м. Полтава, 2005 р.); Міжвузівській науково-методичній конференції “Проблеми економічної освіти і науковий прогрес” (м. Кривий Ріг, 2005 р.); V Міжрегіональній науково-практичній конференції “Оподаткування у промисловому регіоні: теорія, практика та перспективи розвитку” (м. Донецьк, 2005 р.) та ін.

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження опубліковано в 20 наукових працях загальним обсягом 4,91 друк. арк., з яких особисто автору належать 3,51 друк. арк., у тому числі 1 колективна монографія, 11 статей у наукових спеціалізованих виданнях, 8 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації складає 243 сторінки, у т.ч. на 108 сторінках розміщено 32 таблиці, 29 рисунків, 5 додатків і список літератури зі 195 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету та основні завдання дисертаційної роботи, об'єкт, предмет та методи дослідження, охарактеризовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі “Теоретичні основи бюджетного забезпечення інвестиційної політики в соціальній сфері” досліджено місце місцевих бюджетів розвитку в бюджетній системі України; на основі аналізу стану бюджетного фінансування соціального розвитку в Україні та Сумській області визначено роль бюджетних ресурсів в інвестиційному забезпеченні соціальної сфери, основні проблеми і перспективи їх використання.

Як було з'ясовано в роботі, останнім часом у світі набула поширення концепція “двох бюджетів”, яка передбачає існування як поточного, так і спеціального бюджету, який, за визначенням засновника цієї концепції П. Друкера, за сутністю має бути інвестиційним бюджетом витрат майбутнього (перспективного) розвитку. В багатьох країнах функції спеціального бюджету вдало виконують відповідні спеціалізовані організації та установи (наприклад, в Росії – Стабілізаційний та Інвестиційний фонди), в той час як в Україні це завдання цілком покладено на бюджети розвитку.

Відповідно до законодавства, місцеві бюджети складаються з загального та спеціального фондів, причому видаткова частина кожного з них поділяється на капітальну та поточну. Під місцевим бюджетом розвитку розуміється складова (капітальна) частина спеціального фонду місцевого бюджету, у якому зосереджуються ресурси, призначені для фінансування інвестиційних та інноваційних програм соціально-економічного розвитку відповідної території, а також призначені для капітальних вкладень у виробничу і невиробничу сфери, пов'язаних з розширенням відтворенням. Так, наприклад, у структурі спеціального фонду бюджету м. Суми в 2007 р. бюджет розвитку складав близько 47 %, причому його надходження на 46 % були сформовані за рахунок коштів від приватизації майна, на 53 % – за рахунок передачі коштів із загального фонду, на 1 % – за рахунок коштів від продажу землі. Щодо його видаткової частини, то 43 % коштів були витрачені на комунальне будівництво, 8 % – на інше будівництво, 4% – на реконструкцію адміністративних об'єктів, 29 % – на реконструкцію інших об'єктів, на будівництво (придбання) житла – 16 % (при цьому соціальну спрямованість мають близько 85 % видатків місцевого бюджету розвитку).

Систематизація визначень сутності поняття “соціальна сфера”, які надаються вітчизняними та закордонними науковцями, дозволила виокремити економічний та філософсько-соціологічний підходи до його розуміння та обґрунтувати, що при дослідженні державної інвестиційної політики у соціальній сфері слід керуватися узагальненим та змістовним уявленням про соціальну сферу, побудованим на основі саме економічного підходу.

У процесі дослідження сучасних проблем інвестиційного забезпечення соціальної сфери в Україні запропоновано основними з них вважати наступні: дефіцит бюджетних ресурсів; відсутність єдиного системного бачення шляхів реформування інвестиційного забезпечення соціальної сфери; нерозвиненість механізмів залучення альтернативних джерел фінансування (наприклад, інвестиційних кредитів, фондів інструментів фінансування тощо); нерозвиненість системи спеціальних цільових позабюджетних фондів, що фінансують інвестиційно-інноваційні програми соціальної спрямованості на пільгових умовах; законодавча невизначеність сутності, напрямків формування та використання бюджетних інвестицій, а також переліку соціальних стандартів та стандартів соціальних послуг; інституціональне розпорошення відповідальності за результативність фінансового забезпечення соціальної сфери; неузгодженість інвестиційних пріоритетів, закріплених концепціями соціально-економічного розвитку АТО; неефективність мотиваційних механізмів залучення приватного капіталу до інвестування в проекти соціальної спрямованості; методологічні проблеми оцінки ефективності інвестування в соціальну сферу (відсутність єдиного підходу до визначення критеріїв оцінки ефективності державних соціально орієнтованих інвестицій, до класифікації соціальних проектів щодо пріоритетності їх фінансування). Щодо більшості виділених вище проблем в роботі окреслено шляхи їх вирішення.

У результаті дослідження стану фінансування соціальної сфери в Україні за окремими джерелами автором було зроблено наступні висновки. По-перше, приватні підприємці фінансують соціальні заходи лише в обмежених обсягах та за залишковим принципом, керуючись при цьому переважно мотивами покращення власного іміджу або продуктивності виробництва за рахунок покращення умов праці власних працівників. По-друге, недержавні громадські організації та фонди в Україні, на відміну від промислово розвинутих країн, виконують переважно благодійну функцію та мають велику кількість обмежень щодо формування власної ресурсної бази та напрямків інвестування. По-третє, вітчизняні та закордонні інвестори неохоче фінансують соціальну сферу, оскільки державою не сформовані відповідні ефективні мотиваційно-заохочувальні механізми.

Таким чином, сьогодні місцеві бюджети стають одним з основних джерел фінансування соціального розвитку, що свідчить про їх важливість щодо забезпечення стабільності функціонування соціально-економічної системи на рівні як окремих АТО, так і країни в цілому. Як свідчать статистичні дані, близько 70 % видатків соціальної сфери фінансується за рахунок коштів місцевих бюджетів.

У роботі на прикладі м. Суми проведено аналіз інвестиційних програм соціальної спрямованості, які фінансуються з місцевого бюджету, що дозволило сформулювати комплексне уявлення про пріоритети соціального розвитку АТО та виявити ряд актуальних проблем щодо стратегічного планування в цій сфері. На жаль, існуюча концепція соціально-економічного розвитку території та сформовані на її основі програми не узгоджені між собою у часі, за ресурсами та виконавцями, не задовольняють соціальні потреби всіх верств населення.

Дослідження існуючого стану розвитку системи бюджетного фінансування соціального розвитку на місцевому рівні показує, що спостерігається неефективний розподіл функцій між значною кількістю організацій і установ, відсутність узгодженості та координації їх зусиль, неможливість організації відповідного контролю за їх діяльністю, наявність дуже складних зв'язків між ланками управління (а іноді – їх відсутність), що свідчить про несистемність досліджуваного процесу. Вибір напрямків використання коштів місцевих бюджетів розвитку часто здійснюється в залежності від суб'єктивної думки більшості депутатів органів місцевого самоврядування, без належного наукового обґрунтування. Крім того, в більшості АТО накопичена така кількість невідкладних соціальних проблем, обсяги фінансування яких неспівставні з обсягами наявних бюджетних ресурсів. В той же час дослідження автора дають змогу стверджувати, що місцеві бюджети розвитку структурно та інституційно найбільшою мірою пристосовані для розширення можливостей виконання державою та органами місцевого самоврядування своїх соціальних функцій.

У другому розділі “Управління видатками місцевих бюджетів розвитку як механізм реалізації інвестиційної політики в соціальній сфері” поглиблено концептуальні основи управління видатками місцевих бюджетів розвитку, удосконалено механізм формування оптимального портфеля соціально значущих інвестиційних проектів, що фінансуються з цих бюджетів, запропоновано науково-методичні підходи до вдосконалення організаційного механізму інвестиційного забезпечення соціальних перетворень.

У роботі обґрунтовано, що з точки зору підвищення ефективності фінансової підтримки соціальних проектів і програм необхідна системність здійснюваних заходів, що обумовлює формування комплексної системи інвестиційного забезпечення соціальної сфери, яку запропоновано розуміти як сукупність взаємопов'язаних елементів (організаційна, фінансова, нормативно-правова, інформаційно-комунікаційна, кадрова, матеріально-технічна складові; методи; важелі; інструменти), що беруть участь у створенні та використанні фондів інвестиційних ресурсів з метою реалізації соціально значущих інвестиційних проектів та програм, створюють передумови або безпосередньо сприяють забезпеченню соціальних потреб суспільства (рис. 1).

Кошти місцевих бюджетів розвитку займають самостійне місце в структурі фінансової складової цієї системи, але наявність цілого ряду загальнометодичних, організаційно-інституційних та нормативно-законодавчих проблем, окреслених в роботі, не дозволяє сьогодні визначати їх як дієве джерело інвестиційного забезпечення соціального розвитку. Наявність вказаних проблем вимагає концептуального перегляду принципів, методів, інструментів та важелів управління видатками місцевих бюджетів розвитку.

З метою ефективного інвестиційного забезпечення соціальної сфери автором запропоновано здійснювати управління видатками місцевих бюджетів розвитку на основі системи принципів, до складу якої запропоновано включити принципи: програмно-цільового використання бюджетних коштів; максимізації

корисності, збалансованості, структурованості, цілісності, комплексності, відкритості, керованості, пріоритетності, безперервності, відповідності функціональних повноважень, своєчасності, гуманізму.

Рис. 1. Система інвестиційного забезпечення соціальної сфери

Особливе місце в системі інвестиційного забезпечення соціальної сфери займає організаційна складова, в першу чергу – в контексті побудови організаційного механізму управління видатками місцевих бюджетів розвитку. У сучасних умовах розвитку бюджетного процесу в Україні кардинально змінити існуючу систему органів управління видатками місцевих бюджетів розвитку, на нашу думку, складно, оскільки це потребує значних фінансових ресурсів, є довготривалим процесом, вимагає попереднього проведення адміністративно-територіальної реформи з надання більшої самостійності АТО тощо. Виходячи з цього, першим кроком на шляху реформування системи управління видатками місцевих бюджетів розвитку, який може бути реалізований вже сьогодні, запропоновано вважати створення єдиної інфраструктурної складової, основу якої складатиме колегіальний орган управління – Комітет розвитку при обласних органах виконавчої влади та його представництва при органах районної виконавчої влади (рис. 2). Основний склад Комітету розвитку повинен бути сформований за рахунок декількох робочих груп (у роботі пропонується формувати

наукову, організаційну, фінансову, експертну та інші робочі групи; визначено їх функції та особливості роботи), а прийняття найбільш важливих рішень здійснюється колегією (її функції також конкретизовано в роботі).

Рис. 2. Дворівнева система управління видатками місцевого бюджету розвитку

З метою визначення кола інвестиційних проектів, контроль за якими має бути покладений на Комітет розвитку, запропоновано виокремлювати соціально значущі проекти. Під соціально значущістю проекту для АТО в роботі розуміється ступінь його впливу на вирішення гострих соціальних проблем АТО (зменшення рівня безробіття, кримінальної загрози, темпів міграції населення, міжнаціональних, міжконфесійних, міжетнічних та інших конфліктів, поліпшення стану охорони здоров'я, дорожньо-транспортного руху, освіти, культури тощо), визначених в межах пріоритетних напрямків соціального розвитку міста, району, області, країни тощо. Соціально значущі проекти запропоновано поділяти на дві категорії. До категорії А автором віднесено “інвестиційні проекти вимушеної реалізації”, основним профільним призначенням яких є вирішення нагальних, гострих соціальних проблем на місцях, тобто тих, реалізація яких у більшості випадків не може бути відкладена на наступний період. Вимоги до їх рентабельності взагалі відсутні, оскільки мова йде про так зване “державне

замовлення”, а фінансовий ефект від їх реалізації може бути або значно нижчим порівняно з сумою інших ефектів, або взагалі відсутнім. До категорії Б віднесено проекти соціальної спрямованості, комерційний ефект від реалізації яких суттєво переважає їх соціальну значущість. В рамках кожної з цих категорій проекти класифіковано залежно від нагальності вирішуваних ними соціальних проблем, рівня прибутковості, доцільності/недоцільності відстрочення у часі.

У роботі запропоновано багаторівневий підхід до формування та оптимізації портфеля проектів соціальної спрямованості, що будуть реалізовані за рахунок коштів місцевих бюджетів розвитку (рис. 3). Критеріями попереднього відбору проектів до портфеля запропоновано вважати: відповідний рівень їх соціальної значущості; виконання вимог щодо рентабельності; відповідність термінів реалізації та окупності проекту граничним значенням, встановленим Комітетом розвитку; повноту врахування організаційних, технічних, комерційних та інших факторів при складанні бізнес-плану проекту тощо. За пропозицією автора, спочатку до портфеля включаються проекти категорії А, реалізацію яких не можна відкласти у часі (незалежно від рівня їх прибутковості). При наявності вільних ресурсів портфель доповнюється проектами категорії Б, що мають найвищий рівень прибутковості (це дозволяє певною мірою компенсувати збитковість проектів категорії А). Якщо сформований таким чином портфель дозволяє досягти хоча б мінімального рівня рентабельності, то його формування продовжується виходячи з рівня соціальної значущості проектів; якщо ж загальна прибутковість портфеля виявляється від’ємною, то критерієм подальшого відбору проектів стає їх прибутковість. Це дозволяє забезпечити виконання принципу самоокупності бюджетних коштів.

Часову оптимізацію портфеля соціально значущих проектів з метою їх фінансування з коштів місцевих бюджетів розвитку запропоновано проводити із застосуванням розробленого в роботі коефіцієнта втрати ефекту при відстроченні проекту на певний період (K_1):

$$K_1 = \frac{\Delta NPV \cdot P_f + \Delta L_s \cdot P_s + \Delta L_e \cdot P_e + \Delta L_a \cdot P_a}{IC}, \quad (1)$$

де ΔNPV – частина втраченої чистої теперішньої вартості проекту при його відстроченні на певний період; $\Delta L_s, \Delta L_e, \Delta L_a$ – відповідно дисконтовані соціальні, екологічні та інші (наприклад, іміджеві) втрати, що можуть виникнути при відкладенні проекту на певний період, виражені в грошовій формі; P_f, P_s, P_e, P_a – суб’єктивні ймовірності виникнення відповідно фінансових, соціальних, екологічних та інших втрат при відкладенні проекту на певний період (встановлюються експертним шляхом); IC – дисконтована вартість відкладених інвестицій.

Якщо наявних ресурсів місцевого бюджету розвитку виявляється замало навіть для фінансування проектів категорії А, то пропонується залучати додаткові інвестиційні ресурси з інших джерел, для чого щорічно слід визначати потребу в них.

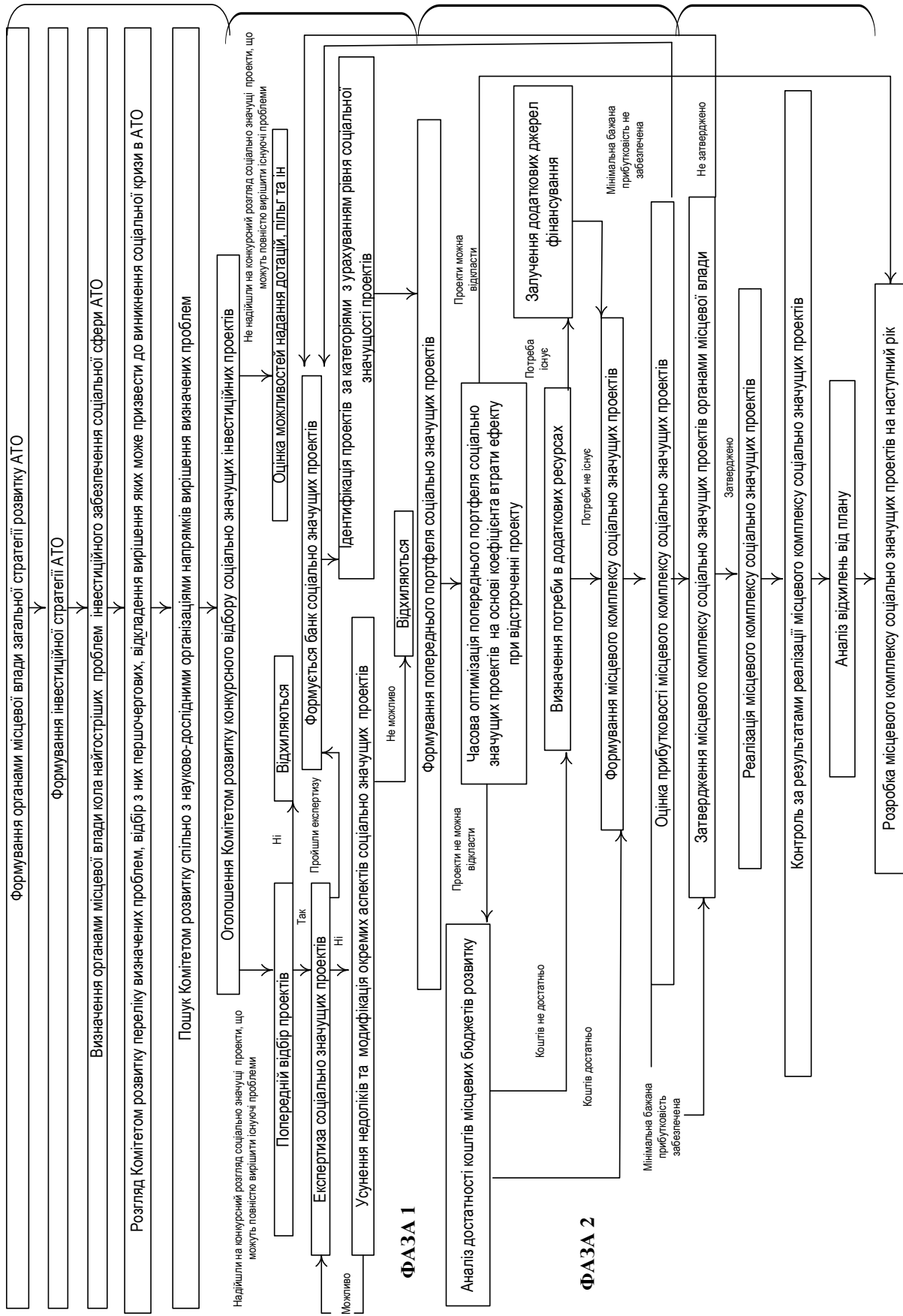

Рис. 3. Багаторівневий процес формування та реалізації оптимального портфеля соціально значущих проектів

За пропозицією автора ця потреба має визначатися як різниця між обсягом фінансових ресурсів, необхідним для повноцінного фінансового забезпечення інвестиційних програм, передбачених стратегією соціального розвитку АТО в поточному році (μ_t), та обсягом коштів, передбаченим у місцевому бюджеті розвитку на здійснення інвестиційної діяльності в соціальній сфері в цьому ж році. У свою чергу, показник μ_t пропонується розраховувати наступним чином:

$$\mu_t = R_{t-1} \cdot K_{\Delta} \cdot H \cdot (1 + \tau), \quad (2)$$

де R_{t-1} – сума фінансових ресурсів, виділена в місцевому бюджеті розвитку на реалізацію інвестиційної політики в соціальній сфері в $t-1$ -му році; K_{Δ} – співвідношення вартості проектів категорії А в t -му році до $t-1$ -го року; H – показник збалансованості попиту і пропозиції на фінансові ресурси для реалізації інвестиційної політики АТО в соціальній сфері (розраховується як частка від ділення обсягу фінансових ресурсів, необхідних для реалізації проектів категорії А, що не реалізовані через дефіцит фінансових ресурсів в $t-1$ -му році, і проектів цієї ж категорії, представлених для реалізації в t -му періоді, на суму фінансових ресурсів, що планується виділити в місцевому бюджеті розвитку на інвестиційне забезпечення соціальної сфери в поточному році); τ – рівень очікуваного ризику виникнення непередбачуваної потреби в додаткових фінансових ресурсах в АТО (розраховується як відношення сум фінансових ресурсів, що були заплановані та фактично витрачені на реалізацію проектів категорії А в $t-1$ -му році).

У третьому розділі “Практичні аспекти реалізації інвестиційної політики в соціальній сфері за рахунок коштів місцевих бюджетів розвитку” розроблено методичний підхід до формування рейтингу ефективності інвестиційного забезпечення соціального розвитку АТО, а також до управління фінансовими потоками місцевого комплексу соціально значущих інвестиційних проектів.

Систематизація та критичний огляд наукових робіт з питань розробки рейтингів соціального-економічного розвитку АТО дозволив дійти висновку про недосконалість науково-методичних підходів до оцінки їх складової – рівня розвитку АТО з позиції ефективності інвестиційного забезпечення соціальної сфери. Загальний індикатор, який визначає місце АТО в рейтингу ефективності інвестиційного забезпечення соціального розвитку (R_{Σ}), запропоновано визначати як різницю оціночних значень факторів, що характеризують сформовані сприятливі та несприятливі умови для інвестування в соціальну сферу:

$$R_{\Sigma} = |R^+| - |R^-| = \left| \sum_{i=1}^n R_i^+ \cdot W_i^+ \right| - \left| \sum_{i=1}^n R_i^- \cdot W_i^- \right|, \quad (3)$$

де R^+ , R^- – відповідно, кількісні оцінки факторів, що характеризують сприятливі та несприятливі умови для інвестування в соціальну сферу; n – загальна кількість релевантних факторів; R_i^+ , R_i^- – відповідно темп приросту за досліджуваний період кількісної оцінки i -го фактора, що характеризує сприятливі та несприятливі умови для інвестування в соціальну сферу; W_i^+ , W_i^- – відповідно, значущість i -го фактора, що характеризує сприятливі та несприятливі умови

для інвестування в соціальну сферу (запропоновано використовувати коефіцієнти варіації, що дозволяє привести у співставний вигляд фактори, які представлені в різних одиницях виміру).

До складу факторів, які підлягають оцінці в рамках запропонованого підходу, автор відніс: заборгованість із заробітної плати, рівень безробіття населення, розмір інвестицій в основний капітал на одну особу, частку працівників, чия заробітна плата є нижчою, ніж прожитковий мінімум, обсяг валового регіонального продукту, рівень бюджетного забезпечення галузей пріоритетного розвитку АТО, рівень бюджетного забезпечення проектів категорії А, рівень реальних наявних доходів населення, визначених з урахуванням цінового фактора, частки підприємств, що займаються інвестиціями у соціальну сферу в загальній кількості підприємств тощо.

У роботі була здійснена практична перевірка запропонованого підходу до побудови рейтингу ефективності інвестиційного забезпечення соціального розвитку АТО. На основі аналізу динамічної зміни цілого ряду факторів протягом 2002-2006 рр. по кожній з 27 АТО України було з'ясовано, що в першу п'ятірку у побудованому рейтингу входять: м. Київ, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Луганська області; останню п'ятірку в цьому рейтингу формують: Кіровоградська, Івано-Франківська, Миколаївська, Херсонська та Вінницька області; Сумська область посідає лише 18 місце.

У роботі було запропоновано розглядати окремо одиничний соціально значущий інвестиційний проект, місцевий комплекс таких проектів та місцеву соціальну програму; визначено системні взаємозв'язки між ними. Так, під місцевим комплексом соціально значущих інвестиційних проектів розуміється сформована за критерієм максимізації інтегрального дисконтованого очікуваного соціально-економічного ефекту для АТО та скоординована Комітетом розвитку у часі, за ресурсами та виконавцями сукупність незалежних, взаємопов'язаних або взаємодоповнюючих одиничних інвестиційних проектів соціальної спрямованості, що реалізується як за рахунок коштів місцевого бюджету розвитку, так і шляхом внутрішнього реінвестування від реалізації прибуткових проектів в рамках місцевої соціальної програми та в комплексі забезпечує реалізацію стратегії соціально-економічного зростання території.

При цьому інтегральний соціально-економічний ефект від сумісної реалізації цих проектів перевищуватиме суму відповідних ефектів від відокремленої реалізації кожного з самостійних проектів за рахунок виникнення так званого "ефекту синергії", а ставка дисконтування встановлюється Комітетом розвитку як тимчасовий диференційований місцевий соціально-економічний норматив (диференціація обумовлена рівнем прибутковості, соціальної значущості проектів та можливістю їх відкладення у часі). Автором запропоновано розглядати внутрішні та зовнішні фінансові потоки місцевого комплексу проектів, визначено загальні напрямки та послідовність управління його грошовими потоками, запропоновано достатність коштів на кожному етапі його реалізації визначати на базі балансу вкладень в одиничні проекти на поточному етапі планування,

визначено умови фінансової спроможності реалізації комплексу. При оцінці ефективності місцевого комплексу соціально значущих проектів запропоновано використовувати три групи показників: оціночні (характеризують середовище і властивості складових місцевого комплексу); попереднього відбору (використовуються для відбору і порівняльної характеристики проектів щодо включення в місцевий комплекс); комплексні (характеризують ефективність комплексу в цілому).

Практична перевірка запропонованого підходу до формування місцевого комплексу соціально значущих проектів була здійснена шляхом об'єднання в місцевий комплекс 25-ти інвестиційних проектів в м. Суми, в тому числі проектів у сферах: охорони здоров'я (щодо будівництва стерилізаційної при міській лікарні № 5, реконструкції пологового будинку, капітального ремонту ліфтів та встановлення міні-котелень в міських лікарнях № 1, 3, 4, 5 тощо); управління спортом (щодо будівництва спортивних майданчиків зі штучним покриттям та для загальної фізичної підготовки тощо); управління культурою (щодо створення культурно-мистецького центру, реконструкції міського парку ім. Кожедуба тощо); освіти (щодо реконструкції системи опалення в міських загальноосвітніх школах, капітального ремонту спеціалізованого дитячого садка для дітей з порушенням зору тощо) та ін. На прикладі сформованого таким чином місцевого комплексу було продемонстровано специфіку та технології попереднього відбору проектів і управління його фінансовими потоками.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що виявляється в розробці та науковому обґрунтуванні теоретико-методичних та практичних основ управління видатками місцевих бюджетів розвитку в контексті підвищення ефективності інвестиційного забезпечення соціального розвитку.

За результатами проведеного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Аналіз існуючих підходів до формування бюджетної системи свідчить, що особлива роль в ній відводиться місцевим бюджетам, невід'ємною складовою яких виступають місцеві бюджети розвитку. В роботі обґрунтовано, що в умовах трансформаційних перетворень в економіці України саме вони повинні стати основним джерелом інвестиційного забезпечення соціального розвитку АТО. Аналіз існуючого стану фінансування соціальних перетворень в Україні та Сумській області, зокрема – за рахунок бюджетів розвитку, дозволив дійти висновку, що здійснюваним заходам бракує системності, існує інституціональне розпорошення відповідальності, неузгодженість інвестиційних пріоритетів тощо. Все це створює передумови для кардинального реформування механізму реалізації бюджетної політики в соціальній сфері.

2. У роботі розроблено концептуальні засади формування комплексної системи інвестиційного забезпечення соціальної сфери: надано її визначення, сформовано перелік завдань та досліджено структурні елементи. Доведено, що

місцеві бюджети розвитку займають центральне місце у складі фінансової складової цієї системи, виходячи з чого розроблено систему принципів ефективного управління їх видатками, яка включає принципи: програмно-цільового використання бюджетних коштів; максимізації корисності, збалансованості, структурованості, цілісності, комплексності, відкритості, керованості, пріоритетності, безперервності, відповідності функціональних повноважень, своєчасності, гуманізму.

3. Доведено, що провідна роль у контексті реформування системи інвестиційного забезпечення соціальної сфери за рахунок коштів місцевих бюджетів розвитку повинна належати організаційним перетворенням, виходячи з чого запропоновано створити єдину систему інфраструктурного забезпечення фінансової підтримки соціального розвитку на місцевому рівні, основу якої складатиме Комітет розвитку при обласних органах влади та його представництва при органах районної виконавчої влади.

4. Доведено, що одним із основних критеріїв відбору проектів, які фінансуються з коштів місцевих бюджетів розвитку, повинен бути критерій соціальної значущості, що обумовило поглиблення критеріїв класифікації проектів соціальної спрямованості за рахунок врахування гостроти вирішуваних ними соціальних проблем, рівня прибутковості, можливості відстрочення у часі.

5. Науково обґрунтоване управління видатками місцевих бюджетів розвитку вимагає багаторівневої процедури формування портфеля соціально значущих інвестиційних проектів, виходячи з чого в роботі визначено черговість та критерії їх попереднього відбору. Часову оптимізацію сформованого портфеля запропоновано здійснювати із застосуванням коефіцієнта втрати ефекту при відстроченні проекту, який, на відміну від існуючих, дозволяє врахувати не тільки фінансові, але й соціальні, екологічні та інші втрати, а також імовірнісний характер їх виникнення. У процесі формування та оптимізації портфеля соціально значущих інвестиційних проектів запропоновано оцінювати потребу в додаткових інвестиційних ресурсах шляхом урахування обсягів коштів місцевого бюджету розвитку, збалансованості їх попиту та пропозиції, рівня очікуваного ризику виникнення непередбачуваної потреби в додаткових ресурсах та вартості соціально значущих проектів вимушеної реалізації.

6. З метою удосконалення механізму розробки рейтингів соціально-економічного розвитку АТО запропоновано рівень ефективності інвестиційного забезпечення соціального розвитку оцінювати як різницю кількісних оцінок факторів, що характеризують сформовані сприятливі та несприятливі умови для інвестування в соціальну сферу.

7. Комплексний підхід до управління коштами місцевих бюджетів розвитку реалізується через формування місцевого комплексу соціально значущих проектів, виходячи з чого в роботі визначено його сутність, поглиблено науково-методичні підходи до його формування та управління фінансовими потоками.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Винниченко Н. В. Роль и место инвестиционного потенциала предприятий в формировании инвестиционного потенциала региона / Н. В. Винниченко // Потенциал инновационного развития предприятия : монография / под. ред. д-ра экон. наук., проф. С. Н. Козьменко. – Сумы : Деловые перспективы, 2005. – С. 246–253 (0,35 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях

2. Винниченко Н. В. Інвестиційна та соціальна складові загальної концепції соціально-економічного розвитку України / Н. В. Винниченко // Наука і економіка. – 2008. – № 2(10). – С. 13-17 (0,25 друк. арк.).
3. Винниченко Н. В. Інвестиційне забезпечення соціальної сфери за рахунок місцевих бюджетів розвитку / Н. В. Винниченко // Фінансова система України : зб. наук. праць. Вип. 9. Ч. 3. – Острог : Національний університет “Острозька академія”, 2007. – С. 31–36 (0,26 друк. арк.).
4. Винниченко Н. В. Інституціональне забезпечення системи управління видатками бюджету розвитку / Н. В. Винниченко // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Т. 10. Вип. 11. Удосконалення інституційних механізмів в промисловості в умовах трансформаційної економіки. – Одеса : Наука и техника, 2007. – С. 40–51 (0,55 друк. арк.).
5. Винниченко Н. В. Стратегічний підхід до управління видатками бюджету розвитку / Н. В. Винниченко // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. Вип. 224. Т. I. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. – С. 224–231 (0,30 друк. арк.).
6. Винниченко Н. В. Показник оптимального обсягу інвестування та його роль в плануванні інвестиційного процесу в регіоні / Н. В. Винниченко // Вісник Національного технічного університету “ХПІ”. – 2006. – № 41(1). – С. 39–40 (0,15 друк. арк.).
7. Винниченко Н. В. Проблеми та перспективи ефективного використання коштів бюджетів розвитку / Н. В. Винниченко // Механізм регулювання економіки. – 2006. – № 4. – С.119–125 (0,28 друк. арк.).
8. Васильєва Т. А. Стратегічне управління інвестиційною діяльністю як інструмент забезпечення стабільного розвитку підприємства / Т. А. Васильєва, С. П. Ярошенко, Н. В. Винниченко // Вісник Сумського державного університету. – 2006. – № 7. – С. 105–109 (0,44 друк. арк.). Особистий внесок: оцінка механізму стратегічного управління інвестиційною діяльністю на рівні регіонів та окремих адміністративно-територіальних одиниць (0,12 друк. арк.).
9. Васильєва Т. А. Внутренний аудит инвестиционной деятельности в общей системе управления предприятием / Т. А. Васильєва, Н. В. Винниченко // Механізм регулювання економіки. – 2006. – № 3. – С. 107–112 (0,38 друк. арк.). Особистий внесок: аналіз науково-методичних підходів до розуміння сутності внутрішнього аудиту інвестиційної діяльності (0,19 друк. арк.).

10. Бондаренко А. Ф. Проблеми визначення стратегічного управління інвестиційною діяльністю в регіоні / А. Ф. Бондаренко, Н. В. Винниченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. Т. 15. – Суми, 2006. – С. 89–91 (0,4 друк. арк.). Особистий внесок: обґрунтована необхідність формування комплексного визначення стратегічного управління інвестиційною діяльністю в регіоні, запропонований авторський варіант (0,2 друк. арк.).
11. Васильєва Т. А. Научно-методические подходы к оценке инвестиционной привлекательности регионов Украины / Т. А. Васильєва, Л. Л. Гриценко, Н. В. Винниченко // Механізм регулювання економіки. – 2005. – № 3 – С. 199–205 (0,35 друк. арк.). Особистий внесок: аналіз методик оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіону (0,12 друк. арк.).
12. Васильєва Т. А. Особенности аудита инвестиционной деятельности предприятий / Т. А. Васильєва, Н. В. Винниченко // Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. Т. 2. Тематичний випуск “Розвиток обліку та аудиту як основи інформаційно-аналітичної системи підприємства”: зб. наук. праць. – Х. : НТУ “ХПІ”. – 2005. – № 58. — С. 124–125 (0,2 друк. арк.). Особистий внесок: визначення завдань, джерел інформації та класифікація інвестиційного аудиту (0,1 друк. арк.).

Публікації в інших виданнях

13. Винниченко Н. В. Проблеми і перспективи використання коштів місцевих бюджетів розвитку / Н. В. Винниченко // Наука и образование без граница : матеріали за 3-а міжнародна научна практична конференція. Т. 2. Економіки, 2007. – Софія. БялГРАД-БГ ООД. – С. 49–50 (0,1 друк. арк.).
14. Васильєва Т. А. Проблеми фінансування соціальної сфери на місцевому рівні / Т. А. Васильєва, Н. В. Винниченко // Державна політика та стратегія реформування економіки України в ХХІ сторіччі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Полтава, 27 березня 2007 року). – Полтава : ПДАА, 2007. – С. 42–43 (0,06 друк. арк.). Особистий внесок: розробка механізму формування спеціалізованого фонду фінансування соціальної сфери на місцевому рівні (0,03 друк. арк.).
15. Винниченко Н. В. Дослідження інвестиційного потенціалу Сумської області / Н. В. Винниченко // Управління розвитком соціально-економічних систем: Глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання : праці Шостої міжнародної наукової конференції студентів та молодих учених. Ч. 4. / ред. кол. О.Б. Ступін (голова) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – С. 237–240 (0,26 друк. арк.).
16. Васильєва Т. А. Проблеми формування регіональних інвестиційних програм / Т. А. Васильєва, Н. В. Винниченко, О. С. Гриценко // Сучасний стан та проблеми розвитку підприємництва в регіоні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Т. 5. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2005. – С. 10–12 (0,1 друк. арк.). Особистий внесок: визначення нормативно-правових основ створення регіональних інвестиційних програм (0,04 друк. арк.).

17. Васильєва Т. А. Региональний контролінг інвестиційних проектів / Т. А. Васильєва, Л. Л. Гриценко, Н. В. Винниченко // Проблеми інформаційного та статистичного забезпечення управління економікою : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ : Пороги, 2005. – С. 137–140 (0,13 друк. арк.). Особистий внесок: визначення концептуальних напрямків інвестиційного контролінгу регіонів (0,05 друк. арк.).
18. Васильєва Т. А. Переваги стратегічного управління інвестиційною діяльністю в регіоні / Т. А. Васильєва, Н. В. Винниченко // Розвиток наукових досліджень – 2005 : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 7-9 листопада 2005 р. Т. 9. – Полтава : ІнтерГрафіка, 2005. – С. 36–39 (0,13 друк. арк.). Особистий внесок: визначення концептуальних напрямків інвестиційного забезпечення стратегічно орієнтованих регіонів (0,07 друк. арк.).
19. Васильєва Т. А. Інвестиційний рейтинг Сумської області як індикатор її соціально-економічного розвитку / Т. А. Васильєва, Н. В. Винниченко // Проблеми економічної освіти і науковий прогрес : матеріали Міжвузівської науково-методичної конференції (25 листопада 2005 р.). – Кривий Ріг : Мінерал, 2005. – С. 43–44 (0,1 друк. арк.). Особистий внесок: оцінка рівня інвестиційної привабливості та соціально-економічного розвитку Сумської області (0,05 друк. арк.).
20. Васильєва Т. А. Податкова політика як інструмент стимулювання інвестиційної діяльності в регіоні / Т. А. Васильєва, Н. В. Винниченко, Л. Л. Гриценко // Оподаткування у промисловому регіоні: теорія, практика та перспективи розвитку : матеріали V Міжрегіональної науково-практичної конференції. – Донецьк : ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2005. – С. 343–346 (0,12 друк. арк.). Особистий внесок: оцінка впливу податкової політики на інвестиційну привабливість регіону (0,04 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Винниченко Н. В. Місцеві бюджети розвитку в системі інвестиційного забезпечення соціальної сфери. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”, Суми, 2008.

У дисертаційному дослідженні розглядаються теоретико-методичні засади та практичні положення, які в комплексі визначають концептуальні основи, організаційно-економічні форми та фінансові механізми управління коштами місцевих бюджетів розвитку з метою підвищення ефективності інвестиційного забезпечення соціальної сфери.

У роботі досліджено сучасний стан, проблеми і перспективи інвестиційного забезпечення соціальної сфери, визначено концептуальні засади підвищення системності цього процесу. Розроблено пропозиції щодо формування Комітету

розвитку як основи організаційного механізму управління видатками місцевих бюджетів розвитку, спрямованими в соціальну сферу; принципи такого управління; поглиблено класифікаційні ознаки соціально значущих інвестиційних проєктів; удосконалено механізм їх часової оптимізації за рахунок визначення доцільності відстрочення проєкту в часі; розширено основи визначення додаткової потреби в інвестиційних ресурсах; введено в термінологічний обіг поняття “місцевий комплекс соціально значущих інвестиційних проєктів” та розроблено підходи до управління його фінансовими потоками; запропоновано механізм формування рейтингу адміністративно-територіальних одиниць за рівнем ефективності інвестиційного забезпечення соціальної сфери.

Ключові слова: місцеві бюджети, бюджетна система України, бюджет розвитку, інвестиційне забезпечення, соціальна сфера, управління видатками.

АННОТАЦІЯ

Винниченко Н. В. Местные бюджеты развития в системе инвестиционного обеспечения социальной сферы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение “Украинская академия банковского дела Национального банка Украины”, Сумы, 2008.

В диссертационном исследовании рассматриваются теоретико-методические основы и практические положения, которые в комплексе определяют концепцию, организационно-экономические формы и финансовые механизмы управления средствами местных бюджетов развития с целью повышения эффективности инвестиционного обеспечения социальной сферы. Анализ существующего положения дел в сфере финансирования социальных преобразований в Украине и в Сумской области, в частности – за счет местных бюджетов развития, позволил сделать вывод, что осуществляемым мероприятиям, прежде всего, не хватает системности, отсутствует концентрация ответственности, согласование инвестиционных приоритетов и пр. Все это создает предпосылки для кардинального реформирования механизма реализации бюджетной политики в социальной сфере.

Автором разработаны концептуальные основы формирования комплексной системы инвестиционного обеспечения социальной сферы: сформулированы ее определение, перечень ее задач, а также исследованы структурные элементы. Доказано, что местные бюджеты развития занимают центральное место в составе финансовой составляющей этой системы, исходя из чего разработана система принципов эффективного управления их расходами, которая включает принципы: программно-целевого использования бюджетных средств; максимизации полезности, сбалансированности, структурированности, целостности, комплексности, открытости, управляемости, приоритетности, непрерывности, соответствия функциональных полномочий, своевременности, гуманизма.

Доказано, что ведущая роль в контексте реформирования системы инвестиционного обеспечения социальной сферы за счет средств местных бюджетов развития должна принадлежать организационным преобразованиям, исходя из чего предложено создать единую систему инфраструктурного обеспечения финансовой поддержки социального развития на местном уровне, основу которой будет составлять Комитет развития при областных органах власти и его представительства при органах районной исполнительной власти.

Доказано, что одним из основных критериев отбора проектов, которые финансируются из средств местных бюджетов развития, должен быть критерий социальной значимости, исходя из чего автором расширены критерии классификации проектов социальной направленности за счет учета остроты решаемых ими социальных проблем, уровня прибыльности, возможности отсрочки во времени.

Научно обоснованное управление расходами местных бюджетов развития требует многоуровневой процедуры формирования портфеля социально значимых инвестиционных проектов, исходя из чего в работе определена очередность и критерии их предварительного отбора. Временную оптимизацию сформированного портфеля предложено осуществлять с применением коэффиценту потери эффекта при отсрочке проекта, который, в отличие от существующих, позволяет учесть не только финансовые, но и социальные, экологические и другие потери, а также вероятностный характер их возникновения. В процессе формирования и оптимизации портфеля социально значимых инвестиционных проектов предложено оценивать потребность в дополнительных инвестиционных ресурсах путем учета объемов средств местного бюджета развития, сбалансированности их спроса и предложения, уровня ожидаемого риска возникновения непредусмотренной потребности в дополнительных ресурсах и стоимости социально значащих проектов вынужденной реализации.

С целью усовершенствования механизма разработки рейтингов социально-экономического развития административно-территориальных единиц предложено уровень эффективности инвестиционного обеспечения социального развития оценивать как разность количественных оценок факторов, которые характеризуют сформированные благоприятные и неблагоприятные условия для инвестирования в социальную сферу.

Комплексный подход к управлению средствами местных бюджетов развития реализуется через формирование местного комплекса социально значащих проектов, исходя из чего в работе определена его сущность, усовершенствованы научно-методические подходы к его формированию и управлению финансовыми потоками.

Ключевые слова: местные бюджеты, бюджетная система Украины, бюджет развития, инвестиционное обеспечение, социальная сфера, управление расходами.

SUMMARY

Vynnychenko N. V. Local budget of development in the system of the social sphere investment security. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in economy, speciality 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Higher Educational Establishment, Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine, Sumy, 2008.

The dissertation focuses on the theoretical, methodological and practical assumptions which predetermine the conceptual basics, organizational and economic forms, financial mechanisms of management of local budgets of development to increase the effectiveness of the social sphere investment security.

The investigation dwells upon the contemporary state, problems and perspectives in the social sphere investment security, defines the conceptual basics of increasing of this process systematization. The propositions that concern the Development Committee formation as the foundation of the organizational mechanism of management of the local budgets of development expenses, oriented in the social sphere, are worked out; the principles of such management are offered; the classificatory features of the projects important for investments are delved deeply; the mechanism of its temporal optimization as a result of defining the expediency of the project extension in time is improved; the prerequisites of the definition of additional necessity in investment recourses are analyzed; the notion of “the local complex of socially important investment projects” is introduced and the approaches to management of its financial flows are worked out; the mechanism of rating formation of administrative-territorial units according to the level of effectiveness of the social sphere investment security is offered.

Key words: local budgets, the budget system of Ukraine, the budget of development, investment security, social sphere, expenses management.

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук, доцент
Васильєва Тетяна Анатоліївна

Підписано до друку 22.08.2008.
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”.
Адреса: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160